

Kijken is zilver, voelen is goud

Een concert bezoeken is een typische luisteraangelegenheid. Tenminste, dat zou je denken, omdat het tenslotte over muziek gaat. Maar het oog wil ook wat, en wel een heleboel. De meeste concertgangers 'luisteren met hun ogen'. Een musicus die met de muziek mee beweegt wordt als expressiever ervaren dan iemand die stil staat, een prachtige jurk maakt dat luisteraars de muziek nog mooier vinden. Eigenlijk zou je als experiment eens een keer niet alleen het publiek in duisternis moeten hullen, maar ook de musici op het podium! En daarna vragen wat het publiek er van vond.

Het gehoor lijkt een vanzelfsprekend zintuig als we het over muziek hebben, maar ook in het leerproces van een muzikant komt dit zintuig niet op de eerste plaats. De volgorde is anders: kijken, voelen (proprioceptie) en dan pas luisteren. En ook als je als musicus 'klaar' bent, en alles kunt wat er te kunnen valt, gebruik je al die vermogens naast elkaar. Je zou het zo kunnen zien: kijken is zilver, voelen is goud en luisteren is platina. Alledrie mooi en waardevol, maar op verschillende momenten toepasbaar.

Laten we eens kijken naar de eerste les van een beginnend fluitist. Zodra hij binnen is worden het kijken, het voelen en het luisteren aangesproken. De fluit netjes in elkaar zetten en weer terug doen in de doos. De leraar doet het voor. De eerste ademhalingsoefeningen, kijken naar de docent en proberen dit na te doen. Meekijken in een spiegel, en met de handen bij elkaar voelen. De volgorde is hier: kijken en dan voelen. En als we strikt zijn komt hier ook al wat luisteren aan te pas: hoe klinkt die ademhaling, hoe klinkt de luchtstroom als je blaast. En niet te vergeten: de leerling luistert de hele tijd naar de aanwijzingen van de leraar!

De eerste tonen, wellicht alleen op de kop. Hoe ligt dat mondstuk in de kin. De docent doet het voor, hoe ziet het eruit en hoe voelt dat. En, jawel, hoe klinkt dat.

Een blokje houding: staan zonder fluit, staan met fluit. Hoe hou je de fluit vast, kijken naar je handen, kijken in de spiegel, voelen hoe het voelt.

En altijd die belangrijke vraag: weet de leerling waar hij naar moet kijken, hoe het moet voelen en hoe het klinkt. Snapt de leerling het zo goed dat hij thuis hetzelfde kan doen.

Niet voor niets vragen veel docenten of de ouders het eerste (half)jaar bij de fluitles aanwezig willen zijn en zelfs om mee te spelen. Thuis zitten zij er tijdens het oefenen van hun kind bij en doen zij het controleerwerk, tot het moment daar is dat de leerling dat zelf kan.

De ontwikkeling van een leerling gaat gelijk op met

de ontwikkeling van zijn zintuigen. Hoe beter hij ziet, voelt of luistert, hoe verder hij kan komen. Neem articulatie: eerst leert de leerling zijn tong op een goede manier te gebruiken. Hij leert luisteren naar het begin van de toon, en naar het einde. Vervolgens leert hij om de tongbeweging ook klein en soepel te houden als hij tijdens voorspeelsessies onder spanning staat of als de muziek moeilijker wordt: in het derde register, in de laagte, bij sterke dynamieken en snelle passages. En hij leert meerdere soorten articulaties te gebruiken, portato, staccato, dubbel en triple. Om elke stap in het articulatieproces te kunnen zetten en te kunnen controleren heeft hij een ontwikkelde proprioceptie en gehoor nodig, en dit komt hopelijk met de jaren.

Een vergelijkbaar traject leggen we af bij alle andere schakeltjes die met fluitspelen te maken hebben. Hoe ver een leerling kan komen met het 'ambacht' hangt af van de mate waarin hij in staat is te kijken, te voelen en te luisteren. Vingertechniek, embouchuretechniek, toonteknik, articulatie, ademtechniek, houding, noem maar op.

En dan hebben we nog al die onderwerpen die met het musiceren verbonden zijn. Het kunnen maken van verschillen in dynamiek, kleur, articulatie, vibrato en timing en dan ook nog in verschillende stijlen. Hier geldt alweer: hoe beter de zintuigen van de leerling zijn ontwikkeld, en dan hebben we het natuurlijk voornamelijk over de oren, hoe beter hij als fluitist kan worden.

Talent en het kunnen ontwikkelen van zintuigen. Misschien is het wel gewoon hetzelfde.

